

Kontrollutvalget

Deres ref.:

Vår ref. (saksnr.):
24/345 - 53

Saksbeh.:

Adrian Munsterhjelm, +47 97635832

Dato:

08.01.2025

Oppfølging etter rapport 1/2022 Fossil- og utslippsfrie bygge- og anleggsplasser

Oppsummering og konklusjon

Kommunerevisjonen har gjennomført en oppfølgingsundersøkelse etter rapport 1/2022 *Fossil- og utslippsfrie bygge- og anleggsplasser*, jf. kontrollutvalgets vedtak 27. august 2024 (sak 73). Undersøkelsen tilhører området Bærekraftig kommune i *Plan for forvaltningsrevisjon og eierskapskontroll 2024-2028* som bystyret behandlet 19. juni 2024 (sak 173).

Kommunerevisjonen gjennomførte i 2021 en forvaltningsrevisjon av Kultur- og idrettsbygg Oslo KF, Omsorgsbygg Oslo KF og Vann- og avløpsetatens oppfølging av om kontraktskrav om fossil- og utslippsfrie løsninger ble oppfylt i bygge- og anleggsfasen. Kultur- og idrettsbygg og Omsorgsbygg inngikk fra september 2021 i Oslobygg KF. Forvaltningsrevisjonen viste at virksomhetene i noen grad hadde tilrettelagt for at fossil- og utslippsfrie løsninger ble benyttet i tråd med kommunens krav. Det var flere mangler eller svakheter. Disse gjaldt blant annet strøm og fjernvarme, miljørapportering og fraviksmeldinger.

I oppfølgingsundersøkelsen har Kommunerevisjonen undersøkt om byråden for kultur og næring, byråden for miljø og samferdsel, Oslobygg KF og Vann- og avløpsetaten har fulgt opp bystyrets vedtak fra behandlingen av rapport 1/2022.

Kommunerevisjonens konklusjon i oppfølgingsundersøkelsen er at byråden for kultur og næring, byråden for miljø og samferdsel, Oslobygg KF og Vann- og avløpsetaten hadde fulgt opp bystyrets vedtak.

I det følgende presenterer vi konklusjonen i rapport 1/2022 *Fossil- og utslippsfrie bygge- og anleggsplasser* og den politiske behandlingen av rapporten. Deretter presenteres resultatet av Kommunerevisjonens oppfølgingsundersøkelse.

1. Forvaltningsrevisjonen (rapport 1/2022 Fossil- og utslippsfrie bygge- og anleggsplasser)

Kommunerevisjonen undersøkte i 2021 om Kultur- og idrettsbygg Oslo KF, Omsorgsbygg Oslo KF og Vann- og avløpsetaten fulgte opp at kontraktskrav om fossil- og utslippsfrie løsninger ble oppfylt i bygge- og anleggsfasen.

Forvaltningsrevisjonen viste at de reviderte virksomhetene i noen grad hadde tilrettelagt for at fossil- og utslippsfrie løsninger ble benyttet i tråd med kommunens stilte krav, blant annet ved at kontraktskrav, tildelingskriterier mv. knyttet til miljø i hovedsak var benyttet i de fire prosjektene. Det var flere mangler eller svakheter. Disse var blant annet knyttet til avklaringer om strøm og fjernvarme og manglende bruk av enkelte miljøkrav i anskaffelsen. Videre var det i gjennomføringsfasen i flere tilfeller mangler og svakheter i oppfølgingen av miljørapportering og avvik, samt ved behandling av fraviksmeldinger.

Kommunerevisjonen hadde anbefalinger til de reviderte. Disse gjengis i punkt 3 i saken.

2. Politisk behandling av forvaltningsrevisjonen

Kontrollutvalget behandlet rapporten 25. januar 2022 (sak 6). Rapporten ble deretter behandlet i samferdsels- og miljøutvalget 6. april 2022 (sak 30). Bystyret behandlet rapporten 27. april 2022 (sak 102) og fattet følgende vedtak:

Bystyret merker seg at Kommunerevisjonens rapport 1/2022 *Fossil- og utslippsfrie bygge- og anleggsplasser* viser at Oslobygg KF og Vann- og avløpsetaten i noen grad hadde tilrettelagt for fossil- og utslippsfrie løsninger i tråd med kommunens stilte krav. Undersøkelsen viste mangler eller svakheter blant annet knyttet til avklaringer om strøm og fjernvarme og manglende bruk av enkelte miljøkrav. Videre var det i gjennomføringsfasen i flere tilfeller mangler og svakheter i oppfølgingen av miljørapportering og avvik, samt ved behandling av fraviksmeldinger.

Virksomhetene og byrådsavdelingene varsler i hovedsak relevante tiltak, men Vann- og avløpsetaten varsler ikke tiltak knyttet til anbefalingen om å vurdere behovet for tiltak for å sikre tidlig involvering av infrastruktureier. Bystyret understreker at etterlevelse av kommunens anskaffelsesstrategi er en viktig del av kommunens arbeid med å redusere klimautslipp og at byrådsavdelingene og virksomhetene må følge opp arbeidet aktivt for at det skal lykkes.

Bystyret legger til grunn at Kommunerevisjonens anbefalinger blir fulgt opp.

3. Kommunerevisjonens oppfølgingsundersøkelse

Ifølge kommuneloven § 23-2 skal kontrollutvalget påse at vedtak bystyret treffer ved behandlingen av forvaltningsrevisjonsrapporter, blir fulgt opp. Byrådet har etter kommuneloven ansvaret for oppfølgingen av bystyrets vedtak.

I denne oppfølgingsundersøkelsen har Kommunerevisjonen undersøkt om byråden for kultur og næring, byråden for miljø og samferdsel, Oslobygg KF (heretter Oslobygg) og Vann- og avløpsetaten har fulgt opp bystyrets vedtak fra behandlingen av rapport 1/2022.

Kommunerevisjonen legger til grunn at følgende føringer fra bystyrets vedtak skal være fulgt opp:

- Bystyret understreker at etterlevelse av kommunens anskaffelsesstrategi er en viktig del av kommunens arbeid med å redusere klimautslipp og at byrådsavdelingene og virksomhetene må følge opp arbeidet aktivt for at det skal lykkes.
- Bystyret legger til grunn at Kommunerevisjonens anbefalinger blir fulgt opp.

Vi har gjennomført en oppfølgingsundersøkelse i tråd med oppdraget fra kontrollutvalget. Undersøkelsen er rettet mot virksomhetene som var revidert og respektive byråder. Når det gjelder deres oppfølging for å redusere klimagassutslipp har vi sett på arbeidet knyttet til bygge- og anleggsplasser, som var temaet for forvaltningsrevisjonen. Bystyrets føring om å følge opp arbeidet med å redusere klimagassutslipp er undersøkt ved å stille spørsmål til byrådene om hvordan dette er fulgt opp. Oppfølgingen av Kommunerevisjonens anbefalinger gir også informasjon om dette for virksomhetene. I tillegg har vi kartlagt utviklingen i utslippsfri maskin- og utstyrspark i de to virksomhetene, som nevnt under. I pågående forvaltningsrevisjon om klimabudsjett og styringsinformasjon vil Kommunerevisjonen komme nærmere inn på virkemidlene *krav til utslippsfri bygg- og anleggsvirksomhet på oppdrag for kommunen og innkjøp av utslippsfri- og fossilfrie kjøretøy i kommunen.*

Oppfølgingsundersøkelsens innretning gjør at vi i hovedsak ikke har kunnet klarlegge effekten av tiltak og om de er tilstrekkelige. Vi har imidlertid stilt byrådene og virksomhetene spørsmål om deres vurdering av effekten av iverksatte tiltak. I tillegg har vi hentet inn informasjon om utviklingen i utslippsfri maskin- og utstyrspark i Oslobyggs og Vann- og avløpsetatens bygge- og anleggsprosjekter. Det er redegjort for utviklingen i punktene 3.1.5 og 3.3.4. Vi har også innhentet resultatene fra Utviklings- og kompetanseetatens årlige spørreundersøkelser til kommunens byggherrevirksomheter. Spørreundersøkelsene viser blant annet at det i 2022 var 15 prosent av prosjektene der det kun var benyttet utslippsfrie maskiner, mens andelen i 2023 var på 22 prosent.

Dataene er i hovedsak innhentet i oktober og november 2024, og består av skriftlige redegjørelser og oversendt dokumentasjon fra byråden for kultur og næring, byråden for miljø og samferdsel, Oslobygg og Vann- og avløpsetaten. Byrådene og virksomhetene har hatt mulighet til å komme med tilbakemelding på utkast til faktafremstilling og Kommunerevisjonens vurderinger og konklusjon.

I det følgende redegjør vi for anbefalinger fra rapport 1/2022, føringer fra bystyrets vedtak ved behandlingen av rapporten, status da oppfølgingsundersøkelsen ble gjennomført og Kommunerevisjonens vurderinger.

3.1 Oslobygg

3.1.1 Tidlig involvering av infrastruktureier av strøm og fjernvarme

Kommunerevisjons anbefaling

Kommunerevisjonen anbefalte Oslobygg å sikre tidlig involvering av infrastruktureier av strøm og fjernvarme der det er behov.

Status på oppfølgingstidspunktet

Oslobygg oppgir å ha hatt kontinuerlig dialog med infrastruktureierne Elvia og Hafslund Celsio. Foretaket har nylig etablert jevnlig møter med Hafslund Celsio for å se på gode energiløsninger med fjernvarme for byggefase og driftsløsninger. Foretaket skriver videre at de også følger Utviklings- og kompetanseetatens og Klimaetatens dialog med Eliva. Dette gjøres blant annet gjennom deltakelse på kommunalt energiforum som Klimaetaten arrangerer rundt to ganger i året.

Etter at byrådet vedtok reviderte kravspesifikasjoner for formålsbygg (SKOK) i desember 2022 (byrådssak 1099/22), innarbeidet Oslobygg et krav i foretakets mal for miljøoppfølgingsplan om

å planlegge for bruk av fjernvarme eller varmepumpeløsninger for oppvarming og tørk i gjennomføringsperioden der det er aktuelt. Videre er det satt krav om å kartlegge nettkapasiteten og vurdere behov for mobile ladeløsninger. Oslobygg oppgir at planleggingen og kartleggingen vanligvis gjøres i forprosjektet. Utviklings- og kompetanseetatens veiledning for bestilling av strøm til byggeplass skal benyttes.

Kommunerevisjonens vurdering

Oslobygg har fulgt opp Kommunerevisjonens anbefaling.

3.1.2 Ytterligere kjennskap til fossil- og utslippsfrie løsninger

Kommunerevisjonens anbefaling

Kommunerevisjonen anbefalte Oslobygg å vurdere behovet for tiltak for å få ytterligere kjennskap til fossil- og utslippsfrie løsninger, for å kunne vurdere realismen i tilbudte løsninger.

Status på oppfølgingstidspunktet

Oslobygg oppgir å ha fått mer kjennskap til nye utslippsfrie løsninger gjennom deres byggeprosjekter. Basert på erfaringene kan foretaket gjøre bedre vurderinger av de løsningene som leverandørene tilbyr. Foretaket peker spesielt til ett konkret prosjekt - *Sophies Minde* (barnehage og bydelsadministrasjon), hvor det er krav om 100 prosent utslippsfri byggeplass. Prosjektet har gitt Oslobygg økt kunnskap om mulighetene i markedet.

Ifølge Oslobygg planlegges alle prosjektene som er under utvikling i foretaket som utslippsfrie, og foretaket viser til at de ser at det kommer flere utslippsfrie løsninger for byggeplasser. Et eksempel de trekker frem er mobile ladeløsninger som har kommet inn i prosjektene i de arbeidsprosessene som er ekstra energikrevende, for å supplere tilgjengelig nettkapasitet.

Kommunerevisjonens vurdering

Basert på Oslobyggs redegjørelse, er det Kommunerevisjonens vurdering at foretaket har fulgt opp anbefalingen.

3.1.3 Behandling av fravik fra miljøbestemmelser

Kommunerevisjonens anbefaling

Kommunerevisjonen anbefalte Oslobygg å gjennomføre tiltak for å sikre tilfredsstillende behandling av fravik fra miljøbestemmelser.

Fravik fra miljøkrav refererer til situasjoner hvor det gis dispensasjon fra de fastsatte miljøkravene. Et fravik kan for eksempel innebære at man tillater bruk av materialer som ikke fullt ut oppfyller miljøstandardene, eller at man gir tillatelse til løsninger som har høyere miljøpåvirkning enn de opprinnelig avtalte løsningene.

Status på oppfølgingstidspunktet

Oslobygg oppgir at fravik fra miljøbestemmelser vurderes i det enkelte prosjekt på linje med fravik fra andre krav, og håndteres i prosjektet. Fravik behandles med bistand fra miljørådgiver og juridisk rådgiver ved behov. Oslobygg har rutiner for behandling av fravik. Ifølge foretaket behandles fravik fra miljøkrav i henhold til disse rutinene, og i tråd med gjeldende fullmaktsmatrise. Fravik fra miljøkrav med hjemmel i SKOK skal behandles i eget fraviksråd med bred representasjon fra foretaket. Ifølge foretaket vurderes bruken av sanksjoner ut ifra den enkelte situasjon og det enkelte prosjekt.

Med kravene som har vært gjeldende frem til nå, mener foretaket at dette har vært en tilfredsstillende rutine/prosess. Oslobygg peker videre på at dette har gitt foretaket og leverandørmarkedet muligheten til å samle erfaringer om utføring og muligheter innen miljø for å kunne levere i tråd med gjeldende miljøambisjoner.

Kommunerevisjonens vurdering

Oslobygg har fulgt opp Kommunerevisjonens anbefaling.

3.1.4 Oppfølging, kontroll og rapportering av etterlevelsen av krav til fossil- og utslippsfrie løsninger

Kommunerevisjonens anbefaling

Kommunerevisjonen anbefalte Oslobygg å gjennomføre tiltak for å sikre tilstrekkelig rapportering, oppfølging og kontroll av at stilte krav til fossil- og utslippsfrie løsninger etterleves.

Status på oppfølgingstidspunktet

Oppfølging og kontroll

På spørsmål om foretaket har gjennomført tiltak for å bedre oppfølgingen/kontrollen av at fossil- og utslippsfrie løsninger etterleves, svarer Oslobygg at de gjennomfører egne byggeplasskontroller for å sikre at kravene i miljøoppfølgingsplanen etterleves. I 2023 utarbeidet Oslobygg en sjekklister for dokument- og byggeplasskontroll om miljø. Her inngår blant annet utslippsfrie oppvarmingskilder og fossilfrie kjøretøy til massetransport som egne punkter. Oslobygg opplyser om at det gjennomføres slike kontroller minst én gang i året per prosjekt.

Rapportering

Oslobygg benytter et eget skjema for månedsrapportering på miljø, som prosjektene må ta i bruk i gjennomføringsperioden. Her skal leverandørene rapportere på blant annet maskinliste, kjøretøy brukt til massetransport og drivstoff- og energiforbruk. Ifølge Oslobygg gjør denne rapporteringen det enklere å fange opp eventuelle avvik fra miljøkrav.

Oslobygg viser til at det fra og med høsten 2024 også vil stilles krav til bruk av rapporteringssystemet *Fremby* for å holde oversikt over bruk av maskiner og elektrisk energiforbruk i nye prosjekter. Ifølge Oslobygg vil systemet også tas i bruk i pågående prosjekter hvor det er formålstjenlig. Kravet er innarbeidet i foretakets maler for konkurransegrunnlag for bygge- og anleggsarbeider og miljøoppfølgingsplan.

Rapporteringssystemet *Fremby* samler inn sanntidsdata om hvilke maskiner som brukes på en byggeplass, samt deres drivstoff- og energiforbruk. Dette gjøres ved å koble maskinene til et såkalt geogjerde – en digital grense som registrerer all maskinaktivitet innenfor området. Systemet er anskaffet av Utviklings- og kompetanseetaten og skal nå tas i bruk i alle nye bygge- og anleggsprosjekter i Oslo kommune.

Kommunerevisjonens vurdering

Oslobygg har fulgt opp Kommunerevisjonens anbefaling.

3.1.5 Utvikling i bruken av utslippsfrie maskiner og kjøretøy og vurdering av effekt

Som del av oppfølgingsundersøkelsen har vi hentet inn informasjon om utviklingen i utslippsfri maskin- og utstyrspark i Oslobyggs byggeprosjekter. Oslobygg viser til at andelen elektriske

anleggsmaskiner på deres byggeplasser, regnet etter antall maskiner, har økt fra 65 prosent i 2022 til 73 prosent i perioden januar–august 2024. Andelen maskiner som benytter biogass er redusert fra 33 prosent til 26 prosent, mens andelen som benyttet diesel er redusert fra 2 til 1 prosent.

Informasjonen fra foretaket viser videre at andelen massetransport til og fra byggeplass som er utført med elektriske kjøretøy, målt i tonn masse ganger kjørelengde, har økt fra 9 prosent i 2022 til 26 prosent i januar–august 2024. Andelen som er utført med biogass er økt fra 28 til 52 prosent, mens andelen med biodiesel er redusert fra 63 til 22 prosent.

I samme periode er endringen i andelen av det totale energiforbruket på byggeplasser som består av strøm, fjernvarme og biodiesel, ifølge Oslobyggs statistikk relativt liten. Det totale energiforbruket omfatter energi til blant annet maskiner, oppvarming, tørk og belysning. Det er en liten reduksjon i andelen strøm og fjernvarme fra henholdsvis 65 og 6 prosent til 64 og 4 prosent. Andelen biodiesel har økt fra 29 til 32 prosent. Oslobygg har benyttet Miljødirektoratets omregningsfaktor for å regne om liter biodiesel til kWh.

På spørsmål om Oslobygg har en formening om årsaken til at det har vært relativt liten endring i andelen utslippsfrie energikilder av det totale forbruket, svarer foretaket at det er utfordrende å få et klart bilde av hva som bidrar i denne statistikken. Dette skyldes at tallene er egenrapporterte, og at det totale energiforbruket ikke er fordelt på energi til anleggsmaskiner og oppvarming.

Oslobygg oppgir at de gjennomførte tiltakene har hatt god effekt. Foretaket ser en økning i bruken av elektriske maskiner på byggeplass, som vist ovenfor, og oppgir å ha fått bedre kontroll på oppfølging av miljøkrav i prosjektenes gjennomføringsfase.

3.2 Byråden for kultur og næring

3.2.1 Byrådets oppfølging av Oslobyggs arbeid på området

Vedtak

Kommunerevisjonen ga ingen anbefalinger til byråden for næring og eierskap i rapport 1/2022. Bystyret understreket i sitt vedtak at etterlevelse av kommunens anskaffelsesstrategi er en viktig del av kommunens arbeid med å redusere klimautslipp og at byrådsavdelingene og virksomhetene må følge opp arbeidet aktivt for at det skal lykkes. Bystyret la videre til grunn at Kommunerevisjonens anbefalinger blir fulgt opp.

Status på oppfølgingstidspunktet

Byrådets oppfølging av om foretaket har fulgt opp anbefalingene fra rapport 1/2022

Byråden for kultur og næring følger opp Kommunerevisjonens rapporter i styringsdialogen med Oslobygg, herunder i tildelingsbrev, foretaksmøter og kontaktmøter. I tildelingsbrevene fremgår det at foretaket skal sørge for at relevante anbefalinger fra Kommunerevisjonen blir fulgt opp. Oslobygg rapporterer på dette i sine årsrapporter. I Oslobyggs årsrapport for 2022, rapporterte foretaket på oppfølgingen av rapport 1/2022 med henvisning til iverksatte og planlagte tiltak.

Oppfølgingen av anbefalingene fra rapport 1/2022 var tema på foretaksmøtene mellom byråden og foretaket i 2022, 2023 og 2024. Oppfølgingen ble også redegjort for i Oslobyggs presentasjon fra kontaktmøtet mellom foretaket og byrådsavdelingen i november 2022. I mars

2024 presenterte Oslobygg status på oppfølgingen for byråden. Her fremgikk det at oppfølgingen av alle anbefalingene fra rapporten var fullført, med henvisning til konkrete tiltak.

Byrådsavdelingens oppfølging og vurdering av arbeidet med å redusere klimagassutslipp

I tildelingsbrevene er det pekt på at Oslobygg skal bidra inn mot klimabudsjettarbeidet, blant annet med spesifikke tiltak rettet mot fossil- og utslippsfrie maskiner til bygge- og anleggsvirksomheter, transport ved innkjøp av varer og tjenester og transport av avfall og masser fra byggeplasser. Videre er det stilt krav om at alle kontrakter som inngås med leverandører om bruk av nullutslipps- eller biodrivstoff skal rapportere på drivstoff-/energiforbruk.

På spørsmål om byråden har oppfatninger eller kunnskap om tiltakene som etaten har gjennomført i etterkant av rapport 1/2022 har hatt ønsket effekt, viser byråden til at foretakets måloppnåelse på klimatiltakene, herunder ønsket effekt, fremgår i rapporteringen på resultatindikatorene i foretakets kvartal- tertial- og årsrapporter. Rapporteringen er i tråd med statistikken for maskiner og massetransport som Oslobygg viser, jf. kapittel 3.1.5. Byråden peker på at rapporteringen viser høy måloppnåelse for fossil- og utslippsfrie byggeplasser, og at dette også har blitt bekreftet for byråden i kontaktmøte med foretaket i juni 2024.

Videre opplyser byråden om at byrådsavdelingen har blitt orientert om utviklingen i utslippsfri utstyers- og maskinpark i dialog og møter om investeringsprosjekter.

Kommunerevisjonens vurdering

Byråden for kultur og næring har fulgt opp bystyrets vedtak.

3.3 Vann- og avløpsetaten

3.3.1 Tidlig involvering av infrastruktureier av strøm og fjernvarme

Kommunerevisjons anbefaling

Kommunerevisjonen anbefalte Vann- og avløpsetaten å sikre tidlig involvering av infrastruktureier av strøm og fjernvarme der det er behov.

Status på oppfølgingstidspunktet

Vann- og avløpsetaten oppgir å ha jobbet kontinuerlig med å styrke samarbeidet med infrastruktureier Elvia. For å sikre at det er nok strøm til elektriske anleggsmaskiner, har etaten utarbeidet prosessen «*Provisorisk strøm til utslippsfrie anlegg-forhåndsuttalelse til Elvia*» i etatens kvalitetsstyringssystem, AKVA. Prosessen innebærer at etaten skal be Elvia om en uttalelse om tilgjengeligheten av anleggsstrøm i god tid før prosjektoppstart. Uttalelsen fra Elvia legges ved i tilbudsgrunnlaget, slik at entreprenørene vet hva som finnes av elektrisk infrastruktur.

Etaten opplyser om at den på bakgrunn av sine erfaringer fra samarbeidet med Elvia har tilpasset egne prosesser og tidsfrister slik at de er i tråd med hva Elvia kan levere. Dette er gjort for å redusere usikkerhet med hensyn til strømleveranse, både for byggherre og entreprenør i prosjektgjennomføringen.

Etaten opplyser om at den også har sørget for avklaringer og spilt inn forbedringsforslag til Elvia. Etaten opplever at dette har bidratt til smidigere samarbeid og bedre leveranser, samt forbedringer og felles læring som har vært verdifullt for både Vann- og avløpsetaten og andre byggherrer.

Når det gjelder involvering av infrastruktureier av fjernvarme, har etaten vurdert at det hittil ikke har vært relevant for prosjektene som gjennomføres i etatens prosjektavdeling.

Kommunerevisjonens vurdering

Vann- og avløpsetaten har fulgt opp Kommunerevisjonens anbefaling.

3.3.2 Ytterligere kjennskap til fossil- og utslippsfrie løsninger

Kommunerevisjonens anbefaling

Kommunerevisjonen anbefalte Vann- og avløpsetaten å vurdere behovet for tiltak for å få ytterligere kjennskap til fossil- og utslippsfrie løsninger, for å kunne vurdere realismen i tilbudte løsninger.

Status på oppfølgingstidspunktet

For å få ytterligere kjennskap til fossil- og utslippsfrie løsninger, oppgir Vann- og avløpsetaten å ha deltatt på relevante bransjetreff, messer og konferanser, hvor de også deler egne erfaringer. Etaten oppgir å stadig få oppdatert informasjon om hva som tilbys på markedet av utslippsfrie løsninger gjennom alle deres innkjøp i prosjekter, med tilhørende tilbudsevalueringer. Videre skriver etaten at de gjennomfører markedsundersøkelser i tilfeller hvor de vurderer at det kan gi dem ny kunnskap.

Kommunerevisjonens vurdering

Basert på Vann- og avløpsetatens redegjørelser, vurderer Kommunerevisjonen at anbefalingen er fulgt opp.

3.3.3 Behandling av fravik fra miljøbestemmelser

Kommunerevisjonens anbefaling

Kommunerevisjonen anbefalte Vann- og avløpsetaten å gjennomføre tiltak for å sikre tilfredsstillende behandling av fravik fra miljøbestemmelser.

Status på oppfølgingstidspunktet

Vann- og avløpsetaten opplyser om at de oppgraderte hele det interne meldingssystemet mot slutten av 2022. I meldingssystemet skal det meldes inn avvik, fravik, nesten-uhell, uønskede hendelser og forbedringsforslag. Dette fremgår av etatens prosessbeskrivelse som sist ble godkjent i november 2024. Ansvaret for å følge opp meldingene med relevante tiltak skal tildeles aktuelle prosesseiere, og ifølge etaten behandles innkomne meldinger daglig.

Etaten opplyser videre at prosjektavdelingen har gjennomført flere konkrete tiltak for å sikre tilfredsstillende behandling av fravik fra miljøbestemmelser:

- Fra 2023 ble oppfølging av avvik og fravik styrket gjennom mer aktiv bruk av kvalitetsstyringssystemet AKVA
- Avvik og fravik fra miljøbestemmelser er nå en naturlig del av kontraktsoppfølgingen, og dokumenteres løpende på linje med øvrige avvik og fravik fra kontrakten
- Som byggherre mottar etaten rapporter om uønskede hendelser fra entreprenørene. Fra 2024 har prosjektavdelingen gjennomført månedlige analyser av alle typer hendelser, herunder miljøhendelser. Gjennom analysene vurderer prosjektavdelingene hvilke tiltak eller prosessendringer som skal iverksettes i fremtidige og pågående prosjekter

Kommunerevisjonens vurdering

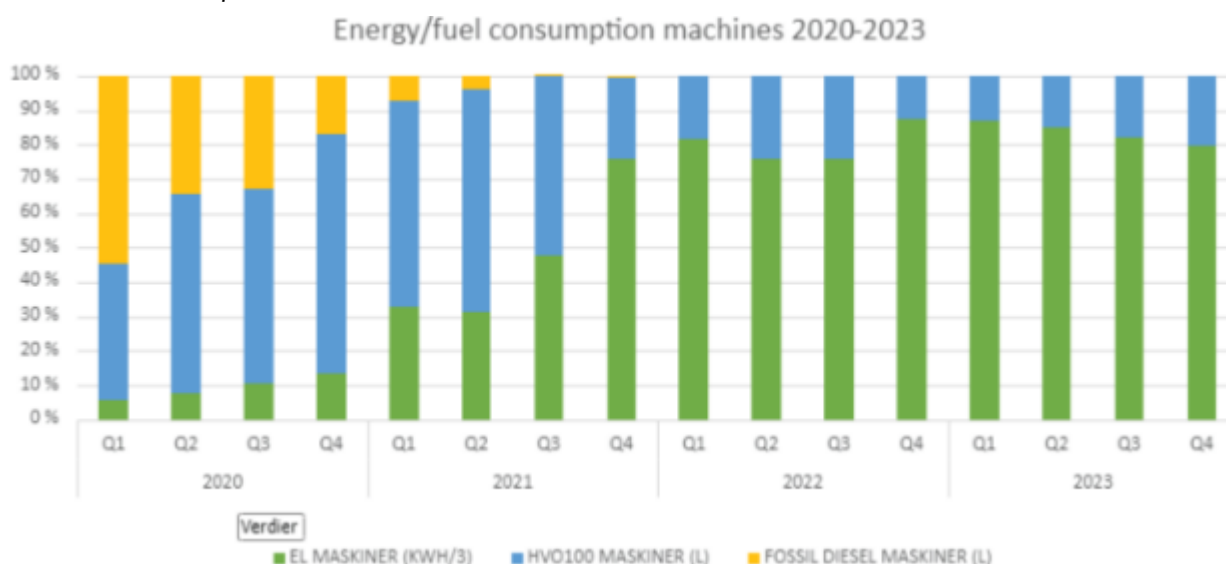
Vann- og avløpsetaten har fulgt opp Kommunerevisjonens anbefaling.

3.3.4 Utvikling i bruken av utslippsfrie maskiner og kjøretøy og vurdering av effekt

Som del av oppfølgingsundersøkelsen har vi hentet inn informasjon om utviklingen i utslippsfri maskin- og utstyrspark i byggeprosjekter i Vann- og avløpsetatens prosjektavdeling. I samarbeid med Oslo Origo, har Vann- og avløpsetaten opprettet et skjema som entreprenørene bruker for å rapportere på drivstoff-/energiforbruk, samt noen flere miljøparametere. Slik får etaten oversikt over hvor mye av drivstoff-/energiforbruket i etatens prosjekter som består av strøm, biogass, biodiesel og fossil diesel.

Etaten vurderer at tiltakene som er gjennomført har bidratt til å beholde god fremdrift i innfasingen av utslippsfrie maskiner og kjøretøy i etatens prosjekter. Den viser til positiv utvikling på andelen utslippsfrie maskiner på etatens bygge- og anleggsplasser og kjøretøy benyttet til massetransport. Utviklingen i perioden 2020–2023 er illustrert i figur 1 og 2 nedenfor. Oversikten for 2024 ikke er klar, men etatens foreløpige beregning kan tyde på at resultatene for 2024 er stabile sammenlignet med 2023.

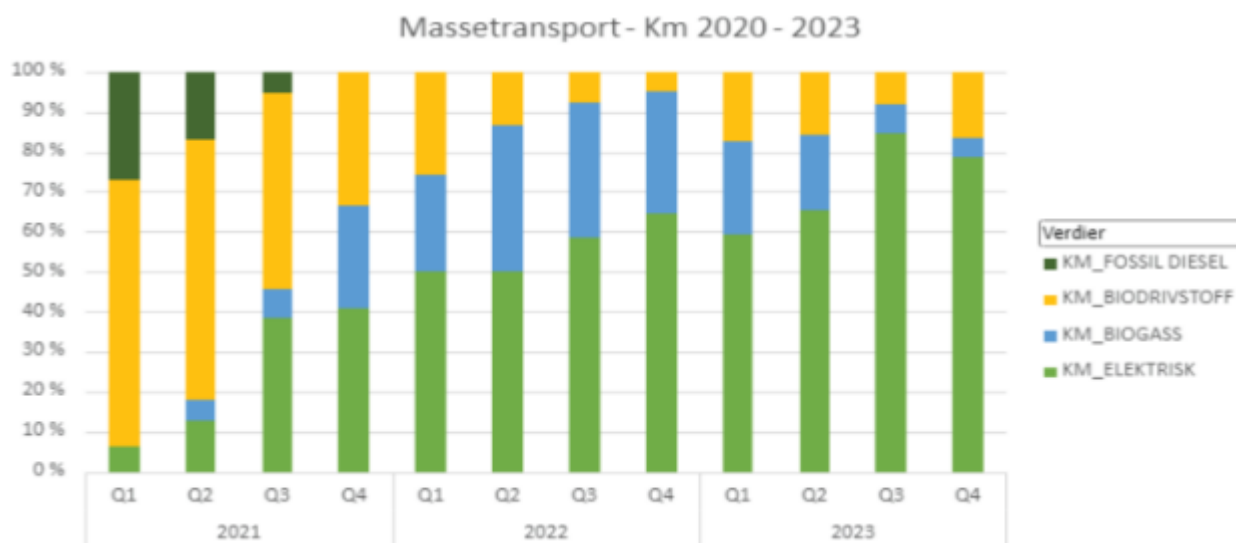
Figur 1 Drivstoff-/energiforbruk for maskiner i Vann- og avløpsetatens prosjektavdeling, andel per kvartal

Note: Kilden er Vann- og avløpsetaten. Etaten oppgir at tallene har en viss grad av usikkerhet, siden de er basert på entreprenørenes egenrapportering og er sum av flere prosjekter.

Figur 1 viser en positiv utvikling i elektriske maskiners andel av drivstoff-/energiforbruk over fireårsperioden. Utviklingen gikk raskest i perioden 2020–2021. Forholdet mellom elektriske maskiner og maskiner som benytter bærekraftig diesel (HVO100) har vært nokså stabilt i perioden 2022–2023. Maskiner som benytter fossil diesel, er faset helt ut.

Figur 2 Kjørelengde for kjøretøy benyttet til massetransport fordelt på energi-/drivstofftype i Vann- og avløpsetatens prosjektavdeling, andel per kvartal

Note: Kilden er Vann- og avløpsetaten. Etaten oppgir at tallene har en viss grad av usikkerhet, siden de er basert på entreprenørenes egenrapportering og er sum av flere prosjekter.

Figur 2 viser en positiv utvikling i bruken av elektriske kjøretøy og kjøretøy som benytter biogass til massetransport i treårsperioden. Bruken av fossil diesel er faset helt ut, mens kjøretøy som benytter biodrivstoff stod i gjennomsnitt for mellom 10 til 15 prosent av transporten i 2023.

3.4 Byråden for miljø og samferdsel

3.4.1 Byrådets oppfølging av Vann- og avløpsetatens arbeid på området

Vedtak

Kommunerevisjonen ga ingen anbefalinger til byråden for miljø og samferdsel i rapport 1/2022. Bystyret understreket i sitt vedtak at etterlevelse av kommunens anskaffelsesstrategi er en viktig del av kommunens arbeid med å redusere klimautslipp og at byrådsavdelingene og virksomhetene må følge opp arbeidet aktivt for at det skal lykkes. Bystyret la videre til grunn at Kommunerevisjonens anbefalinger blir fulgt opp.

Status på oppfølgingstidspunktet

Byrådets oppfølging av om etaten har fulgt opp anbefalingene fra rapport 1/2022

Byråden påpeker at oppfølgingen av underliggende virksomheter på dette området, så vel som på andre områder, primært skjer gjennom mål- og resultatstyringen som uttrykkes i de årlige tildelingsbrevene. Byråden viser i den forbindelse til etatens tildelingsbrev for 2024 der det fremgår at anbefalinger fra Kommunerevisjonen skal følges opp. I den grad dette ikke er mulig eller hensiktsmessig, skal etaten dokumentere hvilke vurderinger som ligger til grunn for at anbefalingene ikke følges opp. Tilsvarende føringer fremgår også av tildelingsbrevet til etaten for 2023.

Dersom det er noe som er krevende i oppfølgingen hos etaten, skal dette dermed tas opp med byrådsavdelingen enten skriftlig eller i de ordinære etatsstyringsmøtene. I etatsstyringsmøtene, som gjennomføres to ganger i året, er det et fast punkt der etaten orienterer om arbeidet med pågående og gjennomførte revisjoner. Ifølge byråden har ikke etaten tatt opp at det har vært utfordringer med å følge opp anbefalingene fra rapport 1/2022, verken skriftlig eller i møtene. Ut fra styringsregimet for etaten har byråden derfor lagt til grunn at anbefalingene følges opp i etaten uten at det er spesielle utfordringer med dette.

Byråden poengterer at det er et viktig prinsipp i etatsstyringen at oppfølgingen skjer på denne måten, siden styringsregimet i Oslo kommune er basert på tillitbasert ledelse. Byråden peker på at denne formen for styring bidrar til effektiv ressursbruk ved blant annet å unngå unødvendig rapportering og oppfølging.

Byrådsavdelingens oppfølging og vurdering av arbeidet med å redusere klimagassutslipp

I tildelingsbrevene til etaten er det satt flere mål for etatens arbeid med reduksjon av klimagassutslipp, herunder utslippsfrie anleggsplasser. Etatens måloppnåelse vises i kvartal-tertial- og årsrapporteringen. Fra 2. tertialrapport 2024 trekker byråden frem at resultatet for «Andel utslippsfri, inkludert biogassbasert, utførelse av anleggsarbeid (målt som prosent av totalt energiforbruk)» forventes å bli på 97 prosent i 2024, og at resultatet var på 98 prosent i 2023. Dette er over målet som er satt for 2024, som er 90 prosent.

Målet for *Andel utslippsfri, inkludert biogassbasert, transport av masser og avfall (målt som prosent av totalt kjørte km)* er på 75 prosent for 2024. I 2. tertialrapport 2024, fremgår det at prognosen for 2024 er på 64 prosent. Den oppnådde andelen i 2023 var på 48 prosent.

Byråden vurderer at Vann- og avløpsetaten ligger i front i kommunens arbeid med utslippsfrie anleggsplasser og leverer svært gode resultater. Vann- og avløpsetatens svarbrev til Kommunerevisjonen i forbindelse med oppfølgingsundersøkelsen viser etter byrådets vurdering også at etaten har fulgt opp anbefalingene på en god måte.

På spørsmål om byråden har oppfatninger eller kunnskap om tiltakene som etaten har gjennomført i etterkant av rapport 1/2022 har hatt ønsket effekt, svarer byråden at hun ikke har vurdert den konkrete effekten av Kommunerevisjonens anbefalinger til etaten, og at det heller ikke ble gjort før hun tiltrådte høsten 2023. Byråden understreker at dette er en prinsipiell riktig tilnærming, da hensynet til mest mulig effektiv ressursbruk tilsier at byrådsavdelingen normalt bør holde fast ved mål- og resultatstyring og unngå å styre etatene på tiltaksnivå. Byråden har imidlertid merket seg at etaten i sitt svarbrev til Kommunerevisjonen har uttrykt at anbefalingene har vært nyttige, og slik sett må vurderes å ha hatt tilsiktet effekt.

Kommunerevisjonens vurdering

Byråden for miljø og samferdsel har fulgt opp bystyrets vedtak.

Unn H. Aarvold
kommunerevisor

Morten Engebretsen
ass. avdelingsdirektør

Mottakere:
Kontrollutvalget